

УДК 37.015.31:316.42–053.5

Світлана Бобела

ПОГЛЯДИ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА НА РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ЯК ФУНДАМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У період відродження системи соціального виховання важливого значення набуває родинне виховання. Без залучення до активної участі у виховній роботі не лише батьків, а й інших членів родини дітей, практично неможливе розв'язання проблеми соціального виховання молодого покоління нашої держави. На сьогоднішній день сім'я розглядається, як соціальне середовище, що докорінно визначає гармонійний розвиток дитини. Оскільки нині соціальному педагогу буває важко встановити суть проблеми, розібратися в причинах тих чи інших порушень, то значна роль в процесі соціального виховання підростаючого покоління приділяється родині.

Василь Сухомлинський зазначав: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини-культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи» [8, с. 22].

На сучасному етапі соціальному вихованню заважає слабке знання батьками основ педагогіки, їх невміння застосувати теорію на практиці. Тому необхідно підвищувати відповідальність батьків за соціальне виховання власних дітей.

Виникає гостра потреба цілісного історико-педагогічного дослідження соціального виховання, а звернення до спадщини вітчизняних педагогів відкривають широкі можливості для впровадження прогресивних педагогічних ідей в розвитку сучасної педагогіки.

Вивчення й осмислення історії соціального виховання учнівської молоді, зокрема, в педагогічній спадщині Августина Івановича Волошина дає можливість глибше усвідомити аналогічні проблеми соціального виховання на сучасному етапі, підвищити ефективність вітчизняної виховної системи, оскільки на родині лежить історична місія соціального виховання підростаючого покоління.

Актуальність проблеми обумовила інтерес до неї багатьох дослідників. У різний період науково-педагогічну спадщину Августина Волошина досліджували Ю. Балєга, М. Баяновська, М. Барна, Т. Беднаржова, В. Бірчак, М. Болдижар, М. Бражніков, М. Вегеш, Д. Герцюк, В. Гомоннай, М. Зимомря, Н. Калиниченко, М. Кляп, М. Кухта,

В. Майборода, Л. Маляр, О. Мишанич, В. Луговий, І. Небесник, В. Пагіря, В. Туряниця, О. Фізеші, П. Ходанич, М. Ярмаченко, О. Яцина та ін. Так, внесок дослідника у розвиток освіти краю висвітлено у книзі В. Гомонная «Антологія педагогічної думки Закарпаття (XIX–XX ст.)» та його монографічному дослідженні, працях В. Росула, М. Талапканича «Школа та освіта Закарпаття». Інформативними є дослідження М. І. Кляп «Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919–1939)» та О. Мишанича «Життя і творчість Августина Волошина» [1, с. 14]. За даними упорядниці видання «Педагогічні твори» М. І. Кляп, перу вченого-педагога належить більше 70 різних освітянських підручників та посібників, які призначалися для майбутніх педагогів і для самоосвіти вчителів [7, с. 33].

Мета статті – висвітлити погляди Августина Івановича Волошина на родинне виховання як фундамент соціального виховання учнівської молоді.

Августин Волошин (1874–1945 рр.) – один з найбільш успішних культурно-освітніх діячів XX століття, видатний український педагог, релігійний і державний діяч, журналіст і письменник, президент Карпатської України, професор і ректор Українського Вільного Університету в Празі. Викладав фізику, математику, граматику, стилістику, педагогіку, дидактику, логіку, психологію, методику. Редагував газети «Наука», «Свобода», «Нова свобода» та інші. На сучасному етапі він, ледь не єдиний із державотворців минулого століття, удостоєний звання Героя України (посмертно) [7, с. 7].

На формування поглядів Августина Волошина як вченого-педагога великий вплив мали родина, в якій народився і виховувався в дусі християнської моралі, оскільки батько був священником, а також умови життя в гірському селі Келечині. Це були роки, коли Закарпаття, будучи складовою Австро-Угорщини, переживало важливий період завершення промислового перевороту, формування нових соціальних груп і класів.

У поезії «Родное село» Августин Волошин описує свої дитячі роки. Незважаючи на те, що діти священника в ті часи вважалися привілейованими, він залюбки допомагав односельчанам працювати на землі, не цурався ніякої фізичної роботи. Адже батько Іван дотримувався такого постулату – його діти не повинні бути дармоїдами. Родинні традиції, обставини – це одне з джерел становлення його як громадянина і вченого. В. Бірчак справедливо зазначає, що саме «від батьків А. Волошин узяв любов до русинів, рідної мови, до рідного краю, його культури» [2, с. 8].

Як прихильник соціального підходу до проблем педагогіки, Августин Волошин доводить, що соціальна педагогіка шукає не те, що «розбиває людей», протиставляє їх, а те, що «зв'язує людей». Він стверджує, що кожне «добре, гуманне» виховання має бути і соціальним.

Основним завданням соціального виховання, доводить автор, «є передавати всі надбання культури чим ширším верствам людства» [4, с. 30].

Фундаментом соціального виховання, вважає вчений, є родинне виховання. Воно має, на думку автора, велику виховну силу, бо дитину найкраще знають родичі. Майбутнє дитини в значній мірі залежить від того виховання, яке воно дістало від своїх перших вихователів [5, с. 28]. Саме батьки, домашнє оточення є першими вихователями дитини. Тепла, доброзичлива атмосфера рідного дому – основа доброго виховання. Напруженість родинного життя, непривітність сімейних відносин залишають погані наслідки. Вади родинного виховання згодом повинен виправляти учитель, школа [5, с. 32].

Спираючись на досягнення світової педагогічної науки і узагальнюючи досвід шкіл Закарпаття, А. Волошин науково доводить важливі положення про роль і місце родини в підготовці молоді до життя, про взаємодію школи і родини у соціальному вихованні молоді.

Основи, закладені в родині, далі розвиває школа. Учитель повинен знати, в яких умовах виховувалися його учні для того, щоб правильно будувати свою подальшу виховну роботу. «Діловий союз родини і школи є основою правильного виховання дитини», – говорить А. Волошин [3, с. 14].

Вчений застерігає батьків від того, щоб любов до дитини не закривала їм очей на недоліки, на негідні її вчинки. «Там, де мати і батько, – читаємо в підручнику, – зі сліпої любові до дитини не виступають проти злих нахилів дитини, де родичі не мають часу займатися з дитиною, або де злий приклад дають їм, там із рідного дому дитина не понесе з собою нитку чесноти, котра на все життя в'яже дітей добрих родин з родичами» [3, с. 13].

Вчений дотримується погляду, що вроджений характер у процесі виховання може змінюватися. Батьки повинні правильно застосовувати методи заохочення та покарання.

А. Волошин плідно розробляв соціально-психологічні аспекти виховного процесу. Це знайшло своє відображення в його працях «Педагогічна психологія» і «О соціальному вихованню».

У вступі до своєї нової праці «О соціальному вихованню», пояснюючи причини її видання, А. Волошин пише, що сучасна сім'я повинна більше вкладати в виховання власних дітей, як це було раніше. Ще на початку XIX ст., як твердить А. Волошин, відомий німецький вчений Й. Герbart довів, що батьки допускають чимало помилок у вихованні дитини, бо недостатньо знають її психологію, їх здібностей, умов розвитку і т.д. Виховувати загалом, значить майже нічого конкретного не робити. Кожен батько й мати мусять знати індивідуальні особливості своїх вихованців. Це дасть змогу краще будувати виховний процес і визначити

підходи до окремих індивідуумів [6, с. 16–17].

У дослідженні «О соціальному вихованню» розглядається історія соціологічних знань, подається періодизація суспільно-громадського життя, в оригінальній формі зроблено спробу поєднати ідею соціалізму з принципами християнської моралі, висвітлюються деякі психологічні моменти формування особистості, розкриваються окремі аспекти соціальних зв'язків і відносин.

А. Волошин робить висновок про те, що важливу роль у соціальному вихованні учнівської молоді відіграє моральний фактор. Там, де немає моральності, там не може бути справжньої вихованості й освіченості. Вчений доводить, що ігнорування морального принципу виховання не може вести до благополуччя, до правдивого культурного життя, а може призвести лише «до рабства, до неровності, безправності і до голоду» [4, с. 10].

Як людина широкого наукового світогляду, Августин Волошин подає огляд еволюції людства, аналізує місце і роль в історичному процесі соціальних проблем і доводить, що людське суспільство зазнає поступових змін, які зумовлюють різні ступені культурного середовища [4, с. 6].

У своїй праці «Педагогіка и дидактика» Августин Волошин робить висновок: «Яке люди мають життя, побут, господарський та культурний розвиток, таке вони вимагають і виховання – від своїх молодших поколінь» [5, с. 1].

Августин Волошин поєднував соціальне виховання з державно-громадським. У праці «О соціальному вихованню» вчений розглядав систему виховання «як витвір соціальний, котрий і має працювати в душі громадянства для громадянства» [4, с. 17].

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, що погляди Августина Івановича Волошина на родинне виховання як фундамент соціального виховання учнівської молоді є надзвичай актуальними в сучасних умовах. Велике значення мають його розробки в галузі психологічних і соціальних аспектів навчально-виховного процесу.

Педагогічна спадщина Августина Івановича Волошина і сьогодні не втратила цінності. Його досвід, набутий в умовах демократичного устрою Чехословаччини, можна і треба використовувати на сучасному етапі в практиці соціального виховання учнівської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України / [Вегеш М. М., Кляп М. І., Тарасюк В. Ю., Токар М. Ю.]. – Ужгород : Карпати, 2005. – 464 с.
2. Бірчак В. Августин Волошин его життя и діяльність : з нагоди 50 літніх уродин и 25 літньої праці В. Бірчак. – Ужгород : Унію, 1924. – 35 с.
3. Волошин А. І. Дидактика / А. Волошин. – Ужгород : Накладом Пед.

- товариства Підкарпатської Русі, 1933. – 36 с.
4. Волошин А. І. О соціальному вихованню / А. І. Волошин. – Ужгород : Унію, 1924. – 53 с.
 5. Волошин А. Педагогіка і дидактика / А. І. Волошин (На правах рукопису). – Ужгород, 1935. – 80 с.
 6. Гомоннай В. Концепція Августина Волошина про формування професії вчителя / В. Гомоннай, В. Росул. – Ужгород, 1995. – 19 с.
 7. Кляп М. І. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919–1939) / М. І. Кляп. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2001. – 152 с.
 8. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа., 1978. – 22 с.